

id., 273.12.1.

A les Illes el mot es conserva encara vigorós, i no menys com a predicat; en un diàleg tipus: «—Tu mateixa te'n mors de ganes. —Això sí que és *ver*», Livi-
lallonga (*Bearn v*, 165); i això és el que s'hi sent a cada pas i pertot, no sols a les dues Balears, sinó també a Eivissa: «em deien que --- —I *az vó*» St. Joan de Labritja (1963). És cert que a la pagesia mallorquina, és popular posar-hi el femení: *az vóra!* (passim, nota d'Algaida, 1964), o bé us protesten *no z vóra* (Manacor, 1964) 'no és veritat' o bé 'no hi estic conforme'.

Quant a l'ús com a distintiu d'espècies naturals, no regatem que té força amplitud: quasi, però, només en gent d'ambient rural, que freqüenten el camp; que no em donà poca ocasió d'observar-ho l'*Onom. Cat.* en les campanyes d'enquesta. Més, a terres valencianes i mallorquines, però una mica pertot, particularment amb femenins: *žiněsta bęra* a les Guillerries p. ex. (Espinelves, 1936, distingint una varietat més florida i bonica).

En tals denominacions generalment *ver*, *vera*, s'oposa a *bord*: algun cop a varietats innovades, o importades, o a espècies on hi ha consciència popular que se'ls dóna aquell nom impròpiament, o no trobant-ne d'altre. Vinaròs: *oliver* o *olivera ver(a)* oposat a l'ullastre, al qual molts donen el nom d'o. *bord(a)*; *timó bord* i *timó ver* a molts pobles del Maestrat, com ara Canet lo Roig,³ distingint dues menes de labiada, com la fariola (= *timó ver*); *llettera bęra*/ll. *borda* Traiguera; *crerer bęr* i c. *bord* Vilafranca d. M.; *mançanilla vęra* i m. *borda* Vilafamés (1961). També usat per a la vinya, per distingir la vella vinya europea, *vęga vęra*, del cep americà, *Dénia* (1963).

A Mallorca en toponímia les aplicacions són més nombroses que enlloc; limitant-me a casos (que no puc comprovar com a apel·latius pervivents) on hi ha concreció toponímica, ja en puc donar alguns on es tracta de plantes, on no he vist l'aplicació de *ver* fora de Mallorca: *Ses Mates Vęras*, sementer, a Campanet; *sęg gęnkęraz vęras*, partida, a Sa Pobra (= *Jonqueres V.*, m. Masc., M6H6), 1964. Recordem les denominacions generals, esmentades pel *D. Ag.*, *rosa vera*, *canya vera*, *ploma vera*, *oliva vera*.

Les meves caminades muntanyenques cap a llocs alts per dominar un vast panorama, em donaren més ocasió de constatar l'àrea de *pi ver*, segons la font popular. Aquí el contrast és amb *pi rojal*, *pi negral*, *alaga* etc., espècies importants i que per tant provoquen la freqüent rüenció del *pi ver* (altrament s'hauria dit *pi*, i prou). Sé del cert haver sentit *pi bę* en diversos paratges del cat. or. (cf. el que n'he dit a *PI*). Tant o més en els altres dominis dialectals; dins l'occid., per exemple, entorn de l'Ebre (molt de *pi ver* a la Serra de Cardós: Rasquera, 1936).

En les comarques valencianes, per exemple a Alfàs, em precisaven: «és que era *pi bęrt*, no *vęr*» (1963); i allà és molt freqüent que un *pi* d'aquests doni nom a un tossalet, serrat o altre cim. Tinc nota de sengles altures anomenades *El Pi Vęr* en els termes d'Artana,

Beo, Elx i a Serra (1961-3): en efecte en el massís de La Calderona abunda el contraposat, que allà porta el nom de *pi RODENO*, i la major singularitat d'un *pi ver*, en les serres de gran part del País, havia de contribuir a la seva freqüent concreció toponímica.

És clar que Mall. no s'hi queda curta: i allà és freqüent que aparegui com a nom de «sementers» o altres topònims menors, i que sigui en plural, que pels efectes (allà tan vigorosos) de la fon. sintàctica, sona *as pim vós*: nota de tres: a Alaró, 1963, Artà (1964) i Cala Rajada (1969); amb caràcter de lliure apellatiu, em signaven a Sineu: «aquests *pinx vęros*. —? —Vui dir uns *pins vós*» (rectificant, doncs, el barbarisme popular de la desinència duplicada). És una espècie tan important a l'illa, que s'hi forma un collectiu *piná-vó* 'pinar o pineda de pins vers' (hi ha dos sementers anomenats *Es P.-V.* a Vilafranca de Bonany, 1964).

No és que tingui una freqüència comparable l'aplicació al regne animal. Però no és inoïdable recent: C. Despuig ja esmentava la «tortuga *vera*» distingint-la d'altres menes, en els *Colloquis de la Ci. de Tortosa*, de 1555 (ed. Eul. Duran, p. 204).

L'ús de *ver*, des dels orígens, fou i restà més ferm, en locucions adverbials. La més simple i bàsica, és amb el masc. sg. precedit de prep. *De ver* (on avui diríem, 'de veres'), el veiem sovint en els Ss. XIII-XIV, p. ex. en Cervení: «si l'ús l'autre volgués *de ver* seguir / ---» (en la lírica 64/78.37, i ben repetit, 66.45, 80.44, ed. Riquer). Llull ho potencia semànticament duplicant (segons el tipus *de tot en tot*, *de nou en nou*): «a penes és negun hom qui faça, *de ver en ver*, ço per què és creat» (*Merav.*, *NCl.* iv, 259). *Per ver*: «Salamó / per complir lo temple --- / Nabugadonosor, *per ver*, / lo temple pres e despullá / e los trenta sous se'n portá / en Babilònia, *per ver*, / e'n soldadà molt cava<I>ler», *Lleg. Rim. Sev.*, 1093, 1096. «—Ben deu éser bon cave<I>ler sel qui vos deïts! —*Per lo vęr*, domna —dix la regina», Reixac (*Q.*, 11.37). *En ver*: «la passió nos fa embarc / --- / encara fa lo que menys val: / que fa la cosa ser no tal, / com és *en ver*», Ausiàs CXXVII, 423.

És sabut que el més general ha estat *de veres*, per cert ja freqüent en català antic: «que ell s'i fos lençar *de veres*», *Decam.* VII, § 4, 400.5; «fon un combat molt gentil, e los qui no-u sabíem --- pensam que anava *de veres* --- e ab les esposes en les mans --- coneguem que era burla», JoMartorell (*Ag.* I, 134); «que no-u acostume, segons haveu dit, / burlant ni de *veres*, posar-la'm al llit», *Proc. Olives*, 775. Continua essent ben viu en cat. central i pertot; potser no és inútil fer constar, que a desgrat de la concurrència que en cat. li fan alguns sinònims (*de debò* etc.), és tan genuí en català com en castellà.

I fem vots perquè ningú no segueixi el mal exemple del dicc. Alcover-Moll de grafiar-ho *deveres*, apartant-se capritxosament de la grafia separada, que és la comuna i l'única correcta. Antigament hi ha la variant *a de veres*: «¿com te pots cuidar que yo digués *a de veres* ço que t'he dit, com tu sies lo pus leig, e hórreu, e malfadat auell del món?» (deia la guineu al corb),